

טרגדיה מושלמת

צ'יינטאון Chinatown

תסריט: רוברט טאון. בימוי: רומן פולנסקי.
שחקנים: ג'ק ניקולסון, פיי דאנוויי, ג'ון יוסטון.
ארה"ב 1974

16 עמודים

מאת קובי ניב

כמה מילים על "פילם נואר" (או בעברית "סֶרְט אָפֶל")

"צ'יינטאון" הוא סרט בסוגת הסרט האפל, בז'אנר הפילם-נואר. אלא שהוא נעשה, בצבע, בשנת 1974, שנים רבות לאחר שהז'אנר, שתקופת פריחתו בקולנוע ההוליוודי הייתה בשנות ה-40 וה-50 של המאה הקודמת, ושכל סרטיו צולמו בשחור-לבן כמובן, דעך ולמעשה נעלם מן העולם. לפיכך, "צ'יינטאון" הוא למעשה מחווה, הומאז', לפילם נואר של פעם, שאומנם מצולם בצבע, אבל מתרחש בתקופה ועל פי כל כלליו של הסרט האפל.

ז'אנר הסרט האפל נוצר כתוצאה מצמד מפגשים היסטוריים-תרבותיים, נקרא להם כך, שהתרחשו בשנות ה-30 של המאה ה-20 – ראשית, בין המשבר, השפל, הכלכלי הגדול בארה"ב, שהתחיל בסוף שנות ה-20, לבין עליית הפשיזם והנאציזם, שבאה לאחריה ואף נבעה ממנו, ברחבי אירופה של תחילת שנות ה-30. שנית, מן המפגש בין הקולנוע האקספרסיוניסטי הגרמני, שצמח מטראומת התבוסה במלחמת העולם הראשונה ובדיעבד התברר שבישר את עליית הנאציזם, לבין הספרות הבלשית "הזולה", שפרחה בארה"ב בתקופת המשבר הכלכלי הגדול, וכנראה כתוצאה ממנו, בשנות ה-30. התהליכים הללו גם יצרו מפגש פיסי, בין כמה מבמאי הקולנוע האקספרסיוניסטי הגרמני, ובראשם פריץ לאנג היהודי, שנמלטו לארה"ב מאימת הנאצים, והחלו לביים סרטים בהוליווד, לבין כמה מכוכבי הספרות הבלשית, כדשיאל האמט וריימונד צ'נדלר, שספריהם עובדו לסרטים.

סרטי הפילם-נואר פעלו כמעט כולם לפי מערכת שלמה ונוקשה של כללים – מבחינת הדמויות, המבנה, העלילה, ההתחלה והסיום, ושפתם הקולנועית – שייחדו אותם באופן מובהק ומבריק כמעט מכל ז'אנר קולנועי אחר. וגם אם אינכם בקיאים גדולים בקולנוע, בכל זאת כולכם מכירים את הז'אנר על שלל כלליו ודקדוקיו. הגיבור, הפרוטגוניסט, הוא לרוב בלש פרטי כושל, שנשכר לחקירה על ידי יפהפייה בלונדינית, הלא היא הפאם-פאטאל (האישה הקטלנית?) הידועה לשמצה, ואז הוא מסתבך לא רק בחקירה

פתלתלה ואלימה שמעמידה את חייו בסכנה, אלא גם בפרשיית אהבים עם האישה היפה, הפאם-פאטאל, ששכרה אותו לחקירה, שסופה בדרך כלל כושל, נכזב, כוזב או אסוני.

וכמעט כולכם בוודאי תזהו מיד את הפתיחה האופיינית לסרטי הז'אנר – פנים. משרדו העלוב של הבלש הפרטי, שכמה מאותיות שמו על דלת הזכוכית כבר נפלו ואינם. מזג האוויר הוא קיצוני, זה היום הקר או החם ביותר מזה שנים רבות. המאוורר או התנור אינם פועלים. ואז בווייס-אובר שומעים את קולו של הבלש אומר משהו כמו "זה היה היום הכי חם בשנה מזה שנים". הבלש מיואש. בגדיו מרושלים ומקומטים. הוא פותח את המגירה למצוא איזה בקבוק וויסקי להטביע בו את יגונו. אבל הבקבוק ריק, יבש. והווייס-אובר נמשך, "חשבתי כבר לעזוב את המקצוע ואפילו לשים קץ לחיי העלובים, כשלפתע הופיעה בדלת המשרד בלונדינית יפהפייה", וכאן דלת המשרד נפתחת ובפתח עומדת בלונדינית יפהפייה, במעיל גשם רטוב או חולצה חושפנית, תלוי במזג האוויר, והסרט מתחיל.

ואלו הם הסרטים הידועים של הז'אנר, שגם, אם אתם מעוניינים, מאוד מומלצים לצפייה: "הנץ ממלטה" (צריך להיות הבז, ולא הנץ. אבל הטעות בתרגום המקורי נותרה לנצח), הסרט שנחשב כמבשר הז'אנר, שנעשה לפי ספרו של דשיאל האמט ובוים על ידי ג'ון יוסטון, שמשחק ב"צ'יינטאון" בתפקיד האנטגוניסט נוח קרוס; "ביטוח חיים כפול", שביים ביילי ווילדר לפי תסריט מאת ריימונד צ'נלדר; "התרדמה הגדולה", שאת תסריטו כתב הסופר וויליאם פוקנר לפי ספרו של ריימונד צ'נלדר, ביים הווארד הוקס ומשחקים בו האמפרי בוגארט ולורן באקול; "האדם השלישי" הגאוני, שביים קרול ריד לפי ספרו של גרהם גרין, בכיכובו של אורסון וולס; "ההרג" שביים סטנלי קובריק, ושאין ספק ש"כלבי אשמורת" של קוונטין טרנטינו שאב ממנו מלוא החופן השראה; ו"מגע של רשע" המופלא שכתב ביים וגם משחק בו אורסון וולס, שנחשב לסרט האחרון של הז'אנר.

ונזכיר גם, עוד שני סרטים חשובים הנחשבים, כמו "צ'יינטאון", כממשיכי הז'אנר, כ"ניאו-נואר" – "בלייד ראנר" העילאי, וגם "מי הפליל את רוג'ר רביט" המצויר המצוין. ועכשיו לצ'יינטאון.

מערכה ראשונה

הסרט מתחיל, כפי שהיה נהוג בימים ההם של הפילם נואר, ברולר של הכותרות והקרדיטים. מיד לאחר מכן אנחנו רואים, בצילום תקריב, תמונות, צילומים, בשחור-לבן, שיד אוחזת ומעלעלת בהם. היד היא בצבע. התמונות בשחור-לבן. הסרט, שנעשה כבר ב-1974, הוא בצבע, ולא כמו בתקופה שבה נעשו הסרטים האפלים, שהסרטים היו בשחור-לבן. החיים הם, עכשיו, היו תמיד, בצבע, אבל הצילומים אז, בשנות ה-30 של המאה ה-20, עדיין היו בשחור-לבן. בתמונות רואים זוג, גבר ואישה, מתנים אהבים, כנראה ביער. נשמעות אנקות כאב וזעם של האיש המעלעל ומביט בתמונות.

פתיחות של סרטים, התמונות והקולות הראשונים, משפטי או פיסקות הפתיחה של ספרים, בוודאי בטובים שבהם, מלמדים אותנו, אם אנחנו קשובים להם, על מה הספר או הסרט, במה הוא יעסוק. ופתיחתו של "צ'יינטאון" אומרת לנו שהסרט יעסוק באהבה אסורה.

התמונה נפתחת. אנחנו במשרד של בלש פרטי, לבוש בחליפה לבנה מהודרת. מולו מהלך האיש שמעלעל בתמונות ונאנק, גבר בגיל העמידה, מתולתל, מקריח, לבוש בפשטות, בבגדי עבודה. הוא ממשיך להיאנח, מכה באגרופו בקיר, מקמט את התריס הוונציאני

(מאפיין תפאורת של הפילם נואר). הבלש מציע לאיש, קרלי (מתולתל) שמו, משקה כדי שיירגע. קרלי אומר על אשתו הבוגדת, "היא לא טובה", והבלש משיב, בסגנון דיבור שיאפיין את דמותו, ושנכתב בהשראת סגנון דיבורו של הבלש פיליפ מאלרו, גיבורו הספרותי של ריימונד צ'נדלר, "מה אני אגיד לך? כשאתה צודק, אתה צודק. ואתה צודק".

ביצירה קולנועית או ספרותית אין, או לפחות לא צריך שיהיה, שום דבר שהוא סתמי, שאינו משמעותי, לסיפור, לדמויות, ליצירה. בסרט, כמו בספר, בטובים שבהם, לכל דבר יש משמעות. האמת היה שהמשפט "לכל דבר יש משמעות" נכון גם לגבי החיים עצמם. אבל מאחר שהספר הזה עוסק בקולנוע ולא בחיים, אז נתעלם מהחיים, ונתרכז בסרטים. והנה, כאן, בסרט, מתברר לנו, בשיחה בין הבלש ללקוח בדרך אל הדלת, שהאיש, קרלי, הוא דייג במקצועו, ושהוא לא שילם לבלש, ג'ייק גיטיס שמו, את מלוא שכרו, ונשאר חייב לו כסף. ולשתי העובדות האלו, שהוא דייג ושהוא נשאר חייב, יש, כלומר תהיה, משמעות, יהיה להם pay off, כלומר תשלום, במובן המטפורי כמובן, בסופו של הסרט.

במשרד מחכה לו גברת מאלריי. אישה מטופחת, שעל-פי לבושה היא ממעמד גבוה. וגם היא, כמו קרלי לפניו, באה אל הבלש גיטיס בעניינים שבהם הוא עוסק, בגידות. "בעלי", היא אומרת, "מתרועע עם אישה אחרת". ג'ייק, משום מה, מנסה לשכנע אותה לרדת מהעניין. אבל האישה מתעקשת. הוא שואל מיהו בעלה. הוליס מאלריי שמו, והוא איש ידוע, מנהל מחלקת החשמל והמים של העיריה. גיטיס לוקח על עצמו את החקירה.

לכאורה זה המאורע המחולל של הסרט, שבו נשכר הבלש לחקור פרשיית בגידה, והאישה היא לכאורה הפאם-פטאל הנדרשת בסרטי הפילם-נואר. אבל למהדרין בז'אנר ברור שמשוהו כאן לא בסדר, שכן האישה אינה יפה דייה כדי לכהן בתפקיד. אבל עוד נראה.

קאט. אנחנו בדיון בפני קהל באולם גדול. על הדוכן עומד הדובר, מאחוריו תרשים גדול. בקהל נמצא גם גיטיס, מקשיב משועמם לדברים, מפקק. הנואם אומר "אנחנו חיים ליד האוקיינוס, אבל גם בקצה של מדבר. לוס אנג'לס היא קהילה מדברית", כך אנחנו מבינים היכן מתרחש הסיפור. ועל כן, ממשיך הדובר, הוא תומך בהקמת סכר, שהתרשים מאחוריו הוא שרטוט, כדי "להשאיר את המדבר מתחתינו ולא מעל רחובותינו". הוא יורד מהבימה והמארגנים מזמינים את מנהל מחלקת המים והחשמל, הוליס מאלריי, לשאת את דברו.

לבמה עולה איש גבוה ודק, ממושקף ומשופם, הכי לא גבר בוגד שיש לנו בתודעת הדעות הקדומות. וזה, כמובן, לא מקרי, אלא מכוון. מאלריי מתנגד לבניית הסכר. הוא מזכיר סכר קודם שנבנה וקרוס וגבה חייהם של חמש מאות איש, בגלל שהוקם על אדמה לא יציבה, וכך יקרה, וגרוע מכך, הוא מסביר בעזרת התרשימים מאחוריו, אם ייבנה הסכר המוצע. "זה לא יחזיק. אני לא אבנה אותו", הוא אומר, "לא אחזור שוב על אותה טעות", ויורד מן במה. המשפט "לא אחזור שוב על אותה טעות" מתייחס לכאורה לעניין התנגדות מאלריי לבניית הסכר. אולם כשיגיע הסרט לסופו, תווכחו, אם תזכרו, והנה אני מזכיר לכם, שיש לו עוד משמעות, ואף חשובה יותר, לסיפורו העיקרי של הסרט, שעדיין לא נחשף כלל.

מכונית נוסעת עכשיו על דרך עפר במקביל לנחל אכזב. תנועת המצלמה מגלה שאנחנו רואים את התמונה הזאת מנקודת מבטו של ג'ייק, העומד על גשר הנטוי על הנחל היבש והוא מביט במשקפת במאלריי, אחריה הוא עוקב, יורד אל אפיק הנחל. דרך המשקפת ג'ייק ואנחנו רואים ילד רוכב על סוס באפיק הנחל. מאלריי ניגש ומדבר איתו, חוזר לרכבו. ג'ייק ממשיך במעקב. אנחנו עכשיו איתו במכוניתו, רואים, הצילום הוא מעבר לכתפו, מנקודת מבטו, את מכוניתו של מאלריי. הצופים עוקבים אחרי מאלריי ביחד עם גיטיס.

וזה הזמן לדבר על דמות המספר, בסרט הזה, ובקולנוע בכלל. כי גם בקולנוע, בכל סרט, בדיוק כמו בספרות, בכל ספר, יש מישהו, דמות כלשהי שמספרת לנו את הסיפור, שאנחנו

קוראים או רואים, בספר ובסרט, מנקודת מבטה. ולא מדובר בסופר שכתב את הספר או במי שכתב את התסריט לסרט או ביים אותו. מדובר בדמות דמיונית, מדומיינת, דמות שבדו הסופר או התסריטאי, שהיא זאת המספרת לנו את הסיפור. לפעמים הדמות הזאת היא גלויה ומוצהרת, לפעמים היא סמויה ולכאורה לא קיימת, ולעיתים היא מטושטשת, מתעתעת, ולא ברור לנו, לאורך הדרך, מי היא. יש שלל אפשרויות ותחבולות סיפוריות והכול אפשרי וייתכן. זו גם יכולה להיות אחת, או יותר, כי לסיפור אחד יכולים גם להיות כמה מספרים, מן הדמויות שבספר. זו יכולה להיות דמות שהסופר המספר מתחזה לה, או דמות מספר "אובייקטיבית", שלא שייכת לכאורה לסיפור, אבל איכשהו הייתה עדה לו ורשמה עלילותיו. זו דמות המספר הידועה בשמה "המספר הכול-יודע", או "היודע-כול", תלוי מי הייתה המורה לספרות שלכם, ומה משרד החינוך הורה לה ללמד באותה שנה.

בסרט "אי.טי" המספר היה אליוט, ואנחנו הצופים, מי שמאמינים באגדות, ואם אנחנו הולכים לסרטים סימן שאנחנו כאלו, ראינו את הסרט, חוונו את סיפורו ואת ריגושיו, דרך עיניו ומכאובי ליבו של אליוט, ש-אי.טי היה דמות החבר הדימויני שהוא המציא לעצמו כדי למצוא נחמה ומזור לכאב התפרקות המשפחה, נטישת האב, שהוא חווה. ב"סאלח שבתי" המספר הוא לכאורה סאלח שבתי עצמו, אלא שיוצרו של סאלח שבתי, התסריטאי והבמאי אפרים קישון, לא איפשר לסאלח המדומיין שיצר להראות את הסיפור מזוויתו או להשמיע חלילה את קולו שלו, אלא השתמש בדמותו כמרינוטה, או אם תרצו – ניצל את דמותו, כדי להראות ולהשמיע באמצעותה את קול אדוניו, קול הקולוניאליזם הציוני הלבן, האשכנזי.

ב"צ'יינטאון" המספר הוא גיטיס. הוא אינו מספר גלוי, כפי שהיה נהוג לרוב בסרטי הפילם נואר, שבתחילת דרכם היו עיבודים קולנועיים לספרים, וששם היה נשמע בסרט קולו של הבלש גיבור הסרט המספר בווייס-אובר את מחשבותיו ותחושותיו. כאן אין דבר כזה. אבל לעומת זאת לאורך כל הסרט אנחנו רואים וחווים, סיפורית, את המתרחש מנקודת מבטו. ואופן הבימוי של פולנסקי, הצילום מעבר לכתפו, מנקודת מבטו, דרך המשקפת שג'ייק מביט בה וכולי, מדגישים ומעצימים את העובדה שאנחנו רואים וחווים את הסרט מנקודת מבטו. ולא רק זה, אלא שגיטיס נוכח בכל הסרט, בכל הסצנות שבו. אין סצנה ולו אחת שבה הוא לא נמצא ונוכח. כלומר, בסרט הזה, באופן בו הוא נכתב ומסופר ומבוים, אנחנו, כל אחד ואחת מהצופים, אנחנו ג'ייק. אנחנו רואים, חווים, חושבים, חשים בסרט הזה את מה שהוא רואה, חווה, חושב וחש. בסרט הזה, מתחילתו ועד סופו, אנחנו לגמרי גיטיס.

גיטיס ואנחנו ממשיכים במעקב אחרי מאלרי. מכוניתו עוצרת. הוא יוצא ממנה. ג'ייק הולך בעקבותיו. הוא יורד לאוקיינוס, מביט, בודק. גיטיס מביט בו. הלילה יורד. הם עדיין שם. לפתע נשמע קול גדול של מים זורמים. מצינור ענק נשפכות עכשיו כמויות עצומות של מים אל הים. למטה, על החוף, מאלרי מביט מעלה בזרימה הזאת. גיטיס חוזר למכוניתו.

יום. משרדו של גיטיס. עוזרו וולש מביא את התמונות שהוא צילם בהמשך המעקב. רואים בהן את מאלרי משוחח עם גבר מבוגר. הם רבו, מספר העוזר, אבל הוא לא יודע על מה. הוא שמע, היה שם רעש. רק שתי מילים, הוא מספר, Apple Core. ליבת התפוח. גיטיס נוזף בוולש ואומר לו שהביזנס הזה דורש מידה מסויימת של Finesse, שניתן לתרגום כ"תיחכום" או "ליטוש". אלא שמהר מאוד יווכח גיטיס שהוא עצמו אינו עומד, אלא כושל, ביוהרתו זו שלו.

הטלפון מצלצל ועל הקו נמצא עוזרו השני של ג'ייק, דאפי. הוא עלה על משהו. מאלרי נמצא באגם באיזה פארק בסירת משוטטים עם איזו "חתיכה" (מילה ישנה לבחורה צעירה ויפה), וגיטיס יוצא לשם. הוא ודאפי משייטים מול מאלרי, החותר בסירה עם בחורה צעירה לבושה בשמלה קלילה. ג'ייק מצלם אותם. משם הוא ממשיך במעקב אל מה שנראה

כקן האהבים שלהם. הוא מטפס על החומה מבחוץ ומצלם. מאלריי יושב בחצר. הבחורה יוצאת מולו עם שמלה חדשה. הוא מתפעל. לא שומעים את דבריהם. הם מתחבקים ומתנשקים. אבל אז גיטיס מפיל איזה אבן ועושה רעש. הם מביטים מעלה. הוא מסתלק.

ג'ייק יושב עכשיו במספרה, אוהז בעיתון שכותרתו הראשית היא משהו כמו "נתיך נשרף במחלקת החשמל" עם תמונה גדולה, זו שהוא צילם, של מאלריי והבחורה. הספר מברך אותו על ההישג. אבל אחד הלקוחות האחרים מתריס כלפי גיטיס על הדרך הנלווה, לדעתו, שבה הוא מתפרנס. מתפתח ויכוח, וג'ייק קופץ ומתנפל על האיש בצעקות וכמעט במכות. הוא מהיר חימה, תזכרו. הספר מרגיע אותו, מחזירו לכיסאו ומתחיל לספר לו בדיחה גסה.

קאט. גיטיס נכנס מחוץ למשרד. הוא שולח את המזכירה לשירותים. בימים ההם זה לא היה יאה לספר בדיחות גסות לנשים מהוגנות, ואז קורא לעוזריו, ומספר להם את הבדיחה. "לאיש אחד נמאס לדפוק את אשתו". השניים מנסים להסותו, אבל הוא ממשיך. "אז חבר שלו אומר לו, למה לא תעשה את זה כמו שהסינים עושים. השני שואל איך הם עושים את זה? אז הוא אומר, הסינים הם דופקים קצת, ומפסיקים. קוראים קונפוציוס, חוזרים, דופקים עוד קצת, מפסיקים, דופקים עוד קצת." מאחוריו נכנסים לחדר, אנחנו רואים, גבר ואישה. עוזריו שוב מנסים להסותו, אבל ג'ייק ממשיך בשלו "ואז הם חוזרים ודופקים עוד קצת, יוצאים ומהרהרים על הירח. זה תורם לריגוש. אז הבחור הולך הביתה ומתחיל לדפוק את אשתו. הוא דופק קצת ומפסיק, יוצא מהחדר וקורא 'לייף', הוא חוזר ומתחיל שוב לדפוק, ואז מפסיק ויוצא לעשן סיגריה. אשתו מתעצבנת נורא. הוא חוזר שוב לחדר ומתחיל שוב לדפוק, מפסיק וקם להסתכל בירח. ואז אשתו אומרת לו, מה קורה לך? אתה דופק בדיוק כמו סיני!". וג'ייק פורץ בצחוק גדול, מסתובב, ואז רואה את האישה, ומשתתק בבת אחת. האישה היפה והעשירה, על פי לבושה וגיבוניה, שואלת אותו אם הם מכירים או אי-פעם נפגשו. ג'ייק אומר שלא. "אני אוולין מאלריי", היא מציגה עצמה, "אשתו של הוליס מאלריי". גיטיס בהלם. עבדו עליו. דפקו אותו. כל היוהרה המקצועית השחצנית שלו מתנפצת. הוא מתגלה כבלש טיפש וכושל. עורך דינה מגיש לו כתב תביעה.

וזה, הופעתה במשרד של גברת מאלריי האמיתית, ולא הופעתה הקודמת של גברת מאלריי המתחזה, הוא המאורע המחולל האמיתי של הסרט הזה, וכמובן שאוולין היפה היא גם תהיה הפאם-פאטאל בסיפור הזה, או בעיקרו של הסיפור הזה, שבעצם רק עכשיו מתחיל.

גיטיס נכנס למשרדו של מאלריי. המזכירה עוצרת אותו, אומרת שמאלריי איננו, יצא. אבל גיטיס בכל זאת נכנס. המזכירה מטלפנת למישהו. ג'ייק מחטט במשרד, פותח מגירות, בודק. למשרד נכנס איש קרח, שמנמן, משופם. הוא שואל אם הוא יכול לעזור ומציג עצמו. ראס ילברטון, סגן ראש המחלקה. גם גיטיס מציג עצמו ואומר שזה לא עניין מחלקתי. הם הולכים למשרדו של ילברטון, וגיטיס מנסה להוציא מילברטון מידע על מאלריי, אבל שום דבר. הולך. לפני זה לוקח, גונב, כמה כרטיסי ביקור של ילברטון.

ליד המעלית ג'ייק פוגש מכר ותיק. קלוד מאלווייהיל, "הוא עובד אצלנו", מסביר לילברטון לגיטיס, כי "היו איומים לפוצץ מאגרי מים". "יש לכם מזל", אומר לו גיטיס, "כשמאלווייהיל היה השריף של מחוז ונטורה, המברייחים הנחיתו על החוף מאות טונות של רום, מבלי לאבד טיפה. הוא ודאי יוכל לשמור לכם על המים". קצין הביטחון של מחלקת המים, נאמר כאן, הוא שוטר מושחת לשעבר. משהו פה רקוב כנראה.

גיטיס נוסע לביתם של אוולין והוליס מאלריי על גבעה מחוץ לעיר. משרת סיני, האן שמו, מכניס אותו פנימה, ואומר לו לחכות. אבל ג'ייק לא מחכה ויוצא לסיור בחצר. המצלמה הולכת איתו, מצלמת מעבר לכתפו. גנן סיני מתרוצץ-עובד בכריכה של צמחי מים. הוא פונה ואומר לגיטיס "bad for glass", כלומר for grass, לעשב, לדשא, אבל כהגייתם

של הסינים, המחליפים R ב-L. כמובן שהמשפט הזה עוד יחזור ויופיע לקראת סוף הסרט ויקבל משמעות חדשה, ואפילו כפולה. ג'ייק מבחין בחפץ נוצץ כלשהו בתוך המים והוא מחפש דרך לשלות אותו משם, אבל אז מופיעה אוולין והוא נפנה אליה. גם החפץ הנוצץ יחזור, ועוד איך, בהמשך. הם שותים תה. גיטיס מחפש את הוליס. השיחה מתוחה ועם עקיצות הדדיות. לבסוף היא מוסרת לו שם של מאגר מים, שאולי מאלריי נמצא שם.

גיטיס נוסע לשם. כשהוא מגיע השער סגור ושוטרים מונעים את הכניסה. אבל ג'ייק מוסר להם את כרטיס הביקור שלקח מילברטון, ובתור סגן מנהל מחלקת המים נותנים לו להיכנס. המקום הומה שוטרים ובלשים. הוא יוצא לקראתם. אחד הבלשים, לואיז', מזהה אותו. גם הקצין האחראי שם, לו אסקובר, מזהה אותו. גם הם מכירים. הם שרתו פעם כולם יחד במשטרה, בצ'יינטאון. וזו פעם ראשונה שהרובע, שהסרט נקרא בשמו, מוזכר בסרט. ג'ייק מוציא סיגרייה. אחד השוטרים אומר לו ש"אסור לעשן כאן". אבל אסקובר אומר לשוטר "זה בסדר, אני אדאג שהוא יהיה זהיר ולא ישרוף את עצמו". מה זאת אומרת? למה לו אומר את זה? זאת אומרת שאסקובר יודע משהו שקרה בעבר, שבו גיטיס שיחק באש והזיק לעצמו, מטפורית כמובן. אין לנו מושג מה זה היה, אבל זה בהחלט רמז מטרים למה שיקרה לגיטיס בהמשך הסרט. ואז לו שואל את גיטיס מה הוא עושה פה. "אני מחפש את הוליס מאלריי", אומר ג'ייק, "ראית אותו?". "הנה הוא", אומר המפקח, ובתמונה אנחנו רואים שהשוטרים מושים מן האגם, במשיכת חבל, את גופתו של מאלריי. מתברר שזה לא עוד סיפור בגידה רגיל. יש סכנת מוות בסיפור הזה. סוף מערכה ראשונה.

מערכה שנייה

עכשיו, לאחר שזיהתה את גופת בעלה, המפקח אסקובר שואל את אוולין מאלריי אם היא יודעת מי האישה שלבעלה היה רומן איתו. היא אומרת שלא. "אבל שכרת בלש שיעקוב אחריו". "בלש?!", היא תוהה. "כן. מר גיטיס", הוא אומר. היא מתבלבלת. גיטיס, שנמצא גם הוא שם, נחלץ לעזרתה ואומר שהוא לא יודע מה שמה של הבחורה ולא איפה אפשר למצוא אותה ולא שום פרט אחר אודותיה. המפקח משחרר את אוולין. ג'ייק יוצא איתה.

גיטיס סר לחדר המתים. גופתו של מאלריי מונחת שם. מגיע הפתולוג, מורטי, שם תואם למקצוע, שמן, מעשן ולא חדל להשתעל. הם מכירים ותיקים. הוא אומר לג'ייק בסרקוזם, "באמצע הבצורת, ראש מחלקת המים טובע". הוא מוציא עוד גופה מהמקרר, אומר "לירוי ונהארט. שיכור. התגורר בנהר אל. איי. הייתה לו שם שידה והכול. גם הוא טבע". ג'ייק מופתע, "אבל זה נהר יבש". "הוא היה מלא מים", מתעקש מורטי, "הוא טבע".

הבלש נוסע איפוא למקום שבו טבע לכאורה השיכור. זה אותו נחל אכזב, אותו מקום, שבו ביקר מאלריי המנוח כשגיטיס עקב אחריו בתחילת הסרט. ג'ייק יורד למטה. הנחל אכן יבש בדיוק כשהיה קודם. השידה והחפצים של השיכור שם. אבל עכשיו יש באפיק שלוליות קטנות. והנה מגיע שוב הילד עם הסוס. ג'ייק פונה אליו, שואל אותו על מה הם דיברו, הוא והאיש עם המשקפיים, כלומר מאלריי, לפני כמה ימים. "על המים", אומר הילד, "מתי הם באים?". "ומה אמרת לו?". "הם באים בחלקים שונים של הנהר. כל לילה בחלק אחר".

לילה. גיטיס מגיע במכוניתו למאגר שבו נמצאה גופתו של מאלריי, מטפס על הגדר וקופץ פנימה. נשמעות יריות. ג'ייק קופץ לתעלה בצד. נשמע רעש הולך וגובר והתעלה מוצפת בזרם של מים שוצפים, המדביקים את גיטיס לגדר. הוא מצליח לצאת מזה בשלום, רטוב כולו, ומנסה לטפס החוצה ולברוח. אבל אז נשמעת צעקה הקוראת לו לעצור. מגיע גבר נמוך, לבוש בחליפה לבנה ועניבת פרפר (זהו רומן פולנסקי, במאי הסרט). איתו מגיע

קלוד מאלווייהיל. "מאיפה השגת את הגמד?", ג'ייק שואל את קלוד. בתגובה שולף "הגמד" פולנסקי סכין קפיצית, ומאלהווייל מכה את גיטיס ואוחז בו בכוח. "הגמד" מתקרב לג'ייק עם הסכין. "אתה מאוד אוהב לחטט (במקור, באנגלית, הוא קורא לו *nosey fellow*, וזה כמובן לא סתם), אתה יודע מה קורה לחטטנים?", הוא תוחב את להב הסכין לנחיר אפו של גיטיס, "הם מאבדים את האפים (noses) שלהם", והוא חותך את אפו של ג'ייק. "בפעם הבאה תאבד את כולו", הוא אומר, "אחתוך אותו ואתן אותו לדג הזהב שלי". קאט. אנחנו למחרת במשרד. ג'ייק מצולם בגבו למצלמה יושב מול אחד מעוזריו שעושה פרצוף. קאט למדיום-שוט של גיטיס. הוא לבוש מטורזן כתמיד. אבל אפו, מרכז פניו, מכוסה באגד ופלטסטים. הכישלון מונח על פניו. זה קולנוע. הכישלון נמצא, מצולם, נראה, בולט, בלתי ניתן להסרה או להסתרה, על פניו. ציפצוף בטלפון מהמזכירה. טלפון מגברת איידה קשנו. גיטיס לא מכיר אותה, "תקחי ממנה את המספר", הוא אומר למזכירה. אבל סשנו מתעקשת שהם מכירים. ג'ייק עונה לטלפון. האישה אומרת "אני נערה עובדת, לא באתי אליך מיוזמתי". גיטיס עדיין לא מבין, ואז היא אומרת בפירוש, "אני זאת שהתחזתה לגברת מאלריי". גיטיס קופץ ממקומו, מנסה להבין מי היא או איפה היא גרה. אבל היא מסרבת לתת לו את הפרטים האלו. תחת זאת היא אומרת לו "תסתכל במדור הפטירות בעיתון. שם תמצא את אחד מהאנשים האלה". ג'ייק לא מבין, שואל, אבל היא כבר טורקת.

הוא בבית קפה, קורע מן העיתון שהוא קורא את מדור הפטירות ושם את הגזיר בכיסו. נכנסת אוולין מאלריי. אחרי הקדמת הנימוסין, גיטיס אומר לה שהוא חושב שהיא מסתירה ממנו משהו. היא מתחמקת. הוא מתעקש. ואז היא מתוודה שהיא ידעה על הרומן של בעלה, כי הוא סיפר לה. "ולא נפגעת מזה?". מתברר שלא, כי גם היא בוגדת בו, כך היא לפחות רומזת. ומה פירוש ה-C בשם שלך, הוא שואל עכשיו, מצביע על השיק ששלחה לו. היא מהססת מעט ואז ואומרת "קרוס", ושואלת למה הוא שואל. הוא עונה ש"סתם". אבל גם היא מבינה שאין דבר כזה "סתם", לא אצל גיטיס ובטח לא בסרט הזה.

ג'ייק שב למשרדו של ילברטון, שמתחמק מלהיפגש איתו. אז הוא יושב מול המזכירה ומטריד אותה בשאלות. תלויות שם תמונות משותפות של מאלריי והאיש שהתווכח איתו שהעוזר שלו צילם. האדם השני, שמו נוח קרוס, הוא כנראה אדם ידוע בעיר. הוא חוקר על כך את המזכירה ומתברר שקרוס היה הבעלים של מחלקת המים. גיטיס תוהה איך היא נלקחה ממנו. המזכירה עונה ש"מר מאלריי חשב שהציבור צריך להחזיק במים". ובעצם שהשניים, מאלריי וקרוס, היו שותפים בבעלות על מחלקת המים. ילברטון מתפנה עכשיו לקבל אותו. "מה קרה לך באף?" הוא שואל. "נחתכתי בגילוח", עונה לו ג'ייק. "אתה צריך

להיזהר", אומר לו ילברטון, "זה בטח כואב". "רק כשאני נושם", משיב ג'ייק. הוא מנסה להאשים, לחקור, להוציא מידע מילברטון על עניין קנונית המים, אך מעלה חרס בידו.

הוא חוזר למשרדו. גברת מאלרי שם, היא רוצה לשכור אותו שיגלה מה קרה להוליס ומי מעורב בזה. גיטיס מורה לסופי, המזכירה, להכין את החוזה הסטנדרטי, ואז הוא פתאום שואל אותה "נוח קרוס הוא אבא שלך, לא?". "כן, כמובן", היא אומרת ומציתה סיגריה. גיטיס אומר לה "כבר יש לך סיגריה דלוקה, מרת מאלריי". היא נבוכה. מכבה את הסיגריה הקודמת שבמאפרה, מנסה להסביר את מבוכתה. "הוליס ו... אבא שלי הסתכסכו", היא אומרת. "בגללך או בגלל מחלקת המים?". "מה פתאום בגללי? בגלל מחלקת המים". היא אומרת שמאז הם לא דיברו יותר. אבל גיטיס ואנחנו יודעים, ראינו, שזה לא נכון.

ג'ייק, כנראה מיוזמתו, מגיע לפגישה עם נוח קרוס במועדון Albacore השייך לקרוס. Albacore זה שם של דג, סוג של טונה. וזה, ולא Aplle Core, מה ששמע העוזר של גיטיס בוויכוח שהוא היה עד לו בין מאלריי לקרוס. הסצנה שתתרחש עכשיו היא כאילו רק ארוחת צהרים ושיחה בין השניים. אבל למעשה זוהי זירת התגוששות, דו-קרב מילולי ביניהם, שבו כל אחד מהם מנסה ללמוד מה השני יודע ומה הוא מתכנן, להבין מה הן נקודות התורפה של יריבו, להזהיר ולהיזהר. וככה סצנה קולנועית טובה צריכה להיות. אחד הדברים הבולטים בסצנה, למשל, היא העובדה שקרוס קורא לגיטיס, לכאורה בטעות, לאורך כל הסצנה, גם אחרי שג'ייק שב ומתקן אותו, גיטיס ולא גיטיס. אבל זו לא טעות. זו טקטיקה של הנמכה, של השפלה. הם משוחחים על אוולין, בתו של קרוס, ועל העובדה ששכרה את ג'ייק, שאומר לקרוס ש"היא חושבת שבעלה נרצח". "מאין בא לה הרעיון הזה?", שואל קרוס, וגיטיס עונה "אני חושב שממני". ואז קרוס אומר פתאום לגיטיס "אני חושב שאתה מנצל את הבת שלי. אתה שוכב איתה?". גיטיס נעלב וקם ללכת. אבל קרוס פונה אליו, בטון מצווה, לשבת, ואומר לו "אתה אולי חושב שאתה יודע עם מי יש לך עסק, אבל תאמין לי, אין לך מושג".

זהו משפט שיכול להיתפס כעצה או כאזהרה, תלוי מה האומר אותו אוחז בידו, אקדח או עיפרון. וקרוס אוחז, מטפורית כמובן, באקדח. ג'ייק מחייך. "למה זה מצחיק?", שואל קרוס. "כי זה מה שהיה אומר לי התובע המחוזי בצ'יינסטאון", עונה גיטיס. קרוס שואל "והוא צדק?", אך השאלה נותרת ללא תשובה, כך שהתשובה ברורה. קרוס פוקד עליו שוב לשבת. ג'ייק מתיישב. קרוס מציע לשלם לגיטיס שכר כפול ממה שמשלמת לו בתו, אם ימצא את החברה של הוליס מאלריי, זו שנעלמה, כדי לברר דרכה מה קרה להוליס. ג'ייק שואל את קרוס מתי הוא ראה לאחרונה את מאלריי. הוא לא זוכר. ג'ייק מזכיר לו, מראה לו שגם הוא בעל ידע וכוח, "זה היה לפני חמישה ימים", ואומר לו היכן,

"התווכחתם בלהט. על מה זה היה?". "על הבת שלי". אבל כשג'ייק מנסה להבין באיזה עניין, קרוס אומר, מצווה, "תמצא את הבחורה". גיטיס מסכים. "אני רק הולך לבדוק כמה פרדסים", הוא אומר, רומז, והולך.

גיטיס נכנס למשרד רישום המקרקעין. מבקש למצוא היכן רישומי הקרקעות של העמק בו נמצאים הפרדסים. הפקיד אומר לו היכן. הוא מוציא את ספרי הענק של הרישומים ומעיין בהם. הוא רואה שיש שם הרבה ניירות, רישומים, מודבקים. הוא שואל על כך את הפקיד. וזה אומר לו שמכירות קרקעות נרשמות בתוך שבוע. "אז אלה כולם בעלים חדשים", אומר גיטיס ומסיק מכך שרוב העמק נמכר בחודשים האחרונים. גיטיס מבקש עכשיו מהפקיד סרגל, כי שכח לכאורה את המשקפיים בבית, כדי שיוכל לקרוא טוב יותר לרוחב כל העמוד. הפקיד נותן לו סרגל. ואז תוך כדי שיעול, שמסווה את מה שהוא עושה, ג'ייק חותך עמודה מתוך הכרך, בדומה למה שעשה במדור הפטירות בעיתון, ושם אותו בכיסו.

הוא נוסע עכשיו לפרדסים עצמם, מתעלם מהשלט שהכניסה אסורה ונוסע לתוך הפרדס. נשמעת ירייה וכדור פוגע בעץ התפוזים מאחוריו. איש רכוב על סוס ורובה בידו מסתער לעברו. ג'ייק מנסה לברוח בין שורות העצים. עוד איש רכוב על סוס מופיע מולו. הוא מסתובב ופונה לברוח לכיוון אחר, אבל גם שם מתייצבים מולו שני אנשים עם רובים. אחד מהם יורה ופוגע במכונית. פוגעים בגלגל והוא מתנגש בעץ. היורים תופסים אותו, ולמרות שהוא נאבק, הם משכיבים אותו ארצה. מכים אותו. מגיע הרוכב החמוש על הסוס. הוא המבוגר האחראי, אולי האבא. הרוכב מנסה לברר מי הוא ומי שלח אותו. "לקוחה שכרה אותי לברר אם מחלקת המים משקה את האדמות שלכם", הוא אומר. "משקים את האדמה שלי?", מתרעם האיש, "מחלקת המים שולחת אתכם לפוצץ לי את מיכלי המים, להרעיל את הבארות שלי". גיטיס מוסר לאיש את דפי החוזה שלו עם אוולין, ואומר "אוולין מאלריי". "מאלריי", אומר מי מהם, "זה הבן זונה שעושה לנו את זה". וגיטיס אומר לו "מאלריי מת. אין לך מושג מה אתה מדבר, כפרי מטומטם". כתוצאה מכך מתפתחת תיגרה אלימה שבסופה מאבד גיטיס את הכרתו. הסרט משחיר. כשגיטיס מאבד את הכרתו, גם הסרט מאבד את הכרתו.

הוא מתעורר. גם הסרט שב לתחיה. אוולין שם. הם הזעיקו אותה. זה שיא כישלוננו. הם נוסעים במכונית שלה, היא נוהגת. היא לציידה. "הסכר שבעלך התנגד לו הוא הונאה", הוא אומר לה, "המים יבואו לכאן, לעמק, לא ללוס-אנג'לס". הוא מוציא מכיסו את העמודה שקרע מספרי המקרקעין ומקריא את שמות האנשים שקנו באחרונה אדמות בעמק. רוברט

נוקס, אָמָה דיל, ג'ספּר לאַמאַר קראַב. השם הזה, קראב, מזכיר לו משהו. הוא מוציא מכיס אחר את גזיר מדור הפטירות שקרע מהעיתון. מביט בו ואומר "יש לנו את זה", הוא קורא משם, "טקס אזכרה לג'ספּר לאַמאַר קראב נערך היום במאר ויסטה". אוולין לא מבינה. "הוא נפטר לפני שבועיים, ולפני שבוע קנה את האדמה", גייק מסביר. עכשיו זה מובן.

ערב. הם מגיעים לבית האבות שהוזכר, "מאר ויסטה". מתחזים כבעל ואשתו ונכנסים. המנהל האחראי ממהר אליהם ושואל במה אפשר לעזור. גייק עונה "זה בעניין אבא. אני לא יכול להתמודד עם זה יותר", אבל יש לו גם שאלה, "אתם מקבלים את בני הדת היהודית?". האיש עונה שלא, וגייק כאלו שמח לתשובתו, ומבקש, "אני יכול לראות רשימה של המטופלים כדי לוודא?". המנהל אומר שלא. שהם לא מגלים את שמות האורחים, "זו המדיניות שלנו". וגייק מיד מגיב, "זה בדיוק מה שרציתי לשמוע אותך אומר", ומבקש רשות לסייר בבניין. המנהל מתיר להם. גייק ניגש מיד ללוח הפעילות. "כולם רשומים כאן, כל השמות", הוא אומר לאוולין. ואז הוא פונה לקבוצת זקנות שרוקמות יחדיו דגל גדול. "מי מכם היא אמה דיל?", הוא שואל. ואחת מהן מציגה עצמה. "את אישה עשירה", מברך אותה גייק, "בעלת הרבה קרקעות". אבל אין לה כמובן מושג על מה הוא מדבר. "ומה זה האריג הזה שאתן רוקמות?", הוא שואל. "זה קיבלנו, ממועדון אלבקור". אז מגיע האחראי ואומר לו "מר גייק", פתאום הוא יודע את שמו, "בוא איתי בבקשה. מישוהו רוצה לדבר איתך".

המישהו הזה, הוא קלוד מאלויהיל. גייק אומר, פוקד על אוולין ללכת למכונית. וכשהיא הולכת הוא מתנפל במכות רצח על מאלויהיל, בועט באקדחו ומסתלק משם במהירות. אלא שמולו מגיחים הגמד שחתך את אפו ועוד בריון. אבל אז מגיחה מאחור אוולין עם מכוניתה. גייק קופץ עליה והם בורחים. הבריון שעם הגמד שולף אקדח ויורה עליהם, אך אינו פוגע. אבל זה רמז מטרים, עוד תראו, למה שיקרה בסוף הסרט. בינתיים הם בורחים.

הם בביתה. שותים. היא שואלת "זה קורה לך הרבה, כל המכות והיריות האלה?". "זה כבר לא קרה לי הרבה זמן", הוא אומר. "מתי זה קרה לך לאחרונה?". "בצ'יינטאון". "מה עשית שם?". "עבדתי בשביל התובע המחוזי". "מה עשית?". "מעט ככל האפשר". "זה מה שהתובע מייעץ לאנשיו?". "ככה זה בצ'יינטאון". "ולמה עזבת את המשטרה?". הוא לא עונה ומבקש לטפל בפצע שלו באף. הוא מסיר את האגד מהאף והיא מנקה, מחטאת, לו את הפצע. וזה מתפתח לאינטימיות ולנשיקה. קאט. הם כבר פתאום במיטה בסיגריה שאחרי. וזה מגוחך, כמו בסרטים הפורייטאנים של פעם. ואולי באמת, הקאט הזה, המדלג על הסקס, נעשה כמחווה לסרטי הפילם-נואר הישנים. אבל הקהל היום בקטע הזה מגחך.

עכשיו הם ממשיכים בשיחה. אבל הוא לא רוצה לדבר על מה שהיה שם, בצ'יינטאון. "היה לי שם מזל רע", הוא אומר ומסביר, "ניסיתי למנוע פגיעה במישהי, ולבסוף גרמתי לפגיעה בה". "מתה?". "אוולין שואלת. אבל אז מצלצל הטלפון ושאלתה נותרת ללא תשובה, אבל התשובה די ברורה. היא עונה לטלפון. "אל אלוהים", היא נסערת, "אל תעשה כלום עד שאני מגיעה". "אני מוכרחה ללכת", היא אומרת לגייק. "לאן?". "הוא שואל, אבל היא לא מוכנה לומר לו. ואז היא אומרת לו "המועדון הזה שהאישה שם הזכירה, זה שייך לאבא שלי". "אני יודע" הוא אומר לה, נפגשתי איתו". "נפגשתי אים א.. עם אבא שלי", היא מופתעת, מגמגמת. "אבא שלי הוא איש מסוכן", היא אומרת לו, ואז היא הולכת, נוסעת.

אבל גייק עוקב אחריה, במכונית אחרת. היא עוצרת ונכנסת במהירות לבית שטרם ראינו. אחריה מגיע גייק. חונה, יוצא, הולך לכיוון הבית, לא נכנס, הולך מסביב. אנחנו איתו. הוא מציץ דרך החלון. הוא, אנחנו, רואים שם את אוולין מביטה בעיתון שנותן לה המשרת הסיני חאן. היא נסערת ממה שהיא רואה בעיתון. ואז פונה והולכת לחדר אחר. אנחנו,

מבחוץ, ביחד עם גיטיס, עוקבים אחריה, הולכים ומציצים בחלון החדר הזה. שם אנחנו רואים את הבחורה שלהוליס היה איתה רומן, שוכבת על המיטה, בוכה, מתפתלת. אוולין, שנראה כאילו היא מחזיקה אותה שם בניגוד לרצונה, צועקת עליה, מחבקת אותה, אווזת בה, נותנת לה גלולה ומאלצת אותה, כך נראה, לבלוע אותה. גיטיס זו מהחלון, וגם אנחנו. מתברר שיש לנו כאן, אולי היה כל הזמן ולא ידענו, לא הבנו, לא גיטיס, וכמובן לא אנחנו, הצופים, שהרי אנחנו וגיטיס חד הם, סיפור אחר לגמרי ממה שחשבנו. סוף מערכה שנייה.

מערכה שלישית

אוולין נכנסת למכוניתה. גיטיס יושב שם, מחכה לה. היא נבהלת. הוא אומר לה "תני לי את המפתחות או סעי למשטרה". היא לא מבינה. הוא אומר "את מחזיקה את החברה של בעלך קשורה שם". "היא לא קשורה", היא אומרת. "את מחזיקה אותה בניגוד לרצונה". היא שוב מכחישה. אז הוא אומר "טוב, בואי נלך לדבר איתה". אוולין אומר שאי אפשר, "היא נסערת מדי. עכשיו נודע לה שהוליס מת". "זה לא נראה ככה", הוא אומר, "זה נראה כאילו היא יודעת יותר ממה שאת רוצה לספר". אוולין שותקת, נשענת על ההגה. הצופר צופר. היא מרימה ראשה. גם זה רמז מטרים. ואז היא אומרת לו "היא אחותי". "אז מה?". היא מקשקשת משהו. ג'ייק יוצא מהאוטו. "אני עייף", הוא אומר לה, "אני הולך לישון".

בביתו. הוא מתקלח. לובש פיג'מה. אבל איך שהוא נכנס למיטה הטלפון מצלצל. הוא מרים את השפופרת. קול גברי אומר לו "איידה ששנו רוצה לפגוש אותך". גיטיס עונה "שתצלצל אלי למשרד" וטורק. הטלפון מצלצל שוב. גיטיס עונה. האיש בטלפון מוסר לו כתובת. גיטיס נוסע לשם. הזכוכית בדלת הכניסה מנופצת. הוא דוחף את הדלת ונכנס בזהירות. על הרצפה שרועה גופתה של ששנו. הוא מרים את תיקה, מפשפש בארנקה. ואז לפתע נדלק האור. המפקח אסקובר ועוזרו לואץ' מחכים לו שם. אסקובר שוטח בפניו את התיאוריה שלו. "הבחורה הזאת שכרה אותך, לא אוולין מאלריי. מישוה רצה לסחוט את מאלריי ולכן היא שכרה אותך. ככה ידעת שהוא נרצח". "חשבתי שזאת הייתה תאונה", לועג לו גיטיס. "מה אתה חושב, שאנחנו טיפשים?", עונה לו המפקח, "למאלריי היו מים מלוחים בריאות. אתה עקבת אחריו. אתה ראית מי רצח אותו. אתה צילמת את זה. אוולין מאלריי רצחה אותו, והיא משלמת לך הון". גיטיס עונה לו. "הגופה של מאלריי הועברה למאגר כי מישוה לא רצה שהיא תמצא באוקיינוס. הוא גילה שהם שופכים שם מים. זה מה שהם רצו להסתיר". "על מה אתה מדבר?". "בוא, אני אראה לך". הוא לוקח את אסקובר למקום שבו ראה עם מאלריי את המים נשפכים לאוקיינוס. אבל עכשיו יבש שם. "הם שופכים את המים רק בלילה", גיטיס מנסה להסביר. אבל אז מגיע שוטר עם הסבר מפיו של המנהל החדש, ילברטון, שעל פיו כשהם משקים את העמק תמיד יש בריחת מים, ושגיטיס יודע את זה. אסקובר משחרר את ג'ייק, נותן לו ארכה של שעתיים להתייצב במשטרה עם הלקוחה שלו, אוולין מאלריי.

ג'ייק נוסע לבית מלאריי. פותחת משרתת סינית שמסדרת את הבית. מכסה הכול בסדינים. הוא רואה שם גם מזוודות. הוא שואל אותה שאלות, אבל כל מה שהיא אומרת זה, "גברת מאלריי – לא בית". גיטיס יוצא החוצה, לחצר, לבדוק. הוא רואה שם שוב את הגנן הסיני, אומר לו, לגנן, את מה שהגנן אמר לו בפעם הקודמת, bad for the glass, והגנן עונה לו yes, salt water bad for glass. גיטיס עוצר במקומו. הולך לבריכות עם צמחי המים. טועם מהמים. הם מלוחים. והרי רק לפני רגע אסקובר אמר לו שבריאותיו של מאלריי

המת נמצאו מים מלוחים. עכשיו הוא חוזר להפץ הנוצץ שהוא ראה במים בפעם שעברה ולא הספיק להוציא משם, ושואל את הגנן מה זה. הגנן נכנס למים ומוציא משם משקפיים, משקפי ראייה. עכשיו אמירת הגנן בהגייתו הסינית bad for glass מקבלת משמעות כפולה כי glass זה לא רק grass בהגייה הסינית, אלא גם, ברכים glasses, כלומר משקפיים.

גיטיס דוהר עכשיו לביתה השני, הסודי, של אוולין. הוא דופק בדלת. חאן פותח, מנסה למנוע מג'ייק להיכנס, אבל הוא מתפרץ פנימה. אוולין יורדת אליהם במדרגות. ג'ייק דורש לראות את הבחורה. אוולין מתחמקת. הוא רואה שם מזוודות ארוזות. הוא מבין שהן נוסעות, בורחות. הוא ניגש לטלפון ומחייג למפקח אסקובר, מוסר לו את הכתובת שהוא נמצא בא, ואומר לו שגברת מאלריי נמצאת שם, ושיבוא כמה שיותר מהר. ואז הוא פונה לאוולין ואומר לה "את מכירה פרקליטים פליליים טובים? אני יכול להמליץ לך על כמה". היא מבקשת שיסביר לה על מה מדובר. הוא מוציא מכיסו את המשקפיים שמצא בבריכה ומניח אותם על השולחן. "מצאתי אותם בחצר האחורית שלך, בבריכה. הם היו של בעלך, לא?". היא עונה, "לא יודעת. כן, כנראה". "כן, בלי ספק", הוא אומר, "הוא טבע שם". אוולין לא מבינה, "מה?!". הוא אומר לה שבריאותיו של מאלריי נמצאו מים מלוחים, ושהיא, אוולין, רצחה אותו. אבל הוא רוצה שהיא שתסביר לו למה. הוא תופס ומנענע אותה, צועק "רצחת אותו, אבל הבחורה הייתה עדה, בגלל זה את מחזיקה אותה כאן".

אוולין מכחישה הכול. "מי היא?", שואל גיטיס, "ואל תמרחי אותי שוב עם זה שהיא אחות שלך, כי אין לך אחות". היא נענית לו, אומרת, "אני אגיד לך את האמת", "טוב", אומר ג'ייק ושואל, "מה שמה?". "קתריין". "ושם המשפחה?". "קרוס. היא הבת שלי", אוולין אומרת. גיטיס סוטר לה בחזקה וצועק עליה, "אמרתי שאני רוצה את האמת". היא אומרת, "היא אחות שלי". הוא סוטר לה שוב, ואז היא אומרת, "הבת שלי", והוא ממשיך וסוטר לה והיא אומרת "היא הבת שלי, האחות שלי, הבת שלי". הוא צורח עליה, "אמרתי שאני רוצה את האמת" ומשליך אותה על הספה. ואז היא מתיישבת וצועקת, "היא האחות שלי והבת שלי".

אלפרד היצ'קוק תיאר פעם את מלאכתו של במאי הסרטים כמי שמנגן כמו באורגן במוחם של הצופים. אתה כאילו לוחץ על כפתור ואז הם בוכים, צוחקים, צווחים, נבהלים, זאת העבודה. והסצנה הזאת ב"צ'יינטאון" שתיארנו עכשיו, של "בתי, אחותי", מדגימה זאת באופן מופלא. הקרנתי את הסרט הזה בשנותי כמרצה לתסריטאות עשרות פעמים, בפני סטודנטים במקומות שונים ובזמנים שונים, והתגובות של קהל הצופים, וזה דבר חשוב בקולנוע, ליוצרי קולנוע, היו תמיד בדיוק, אבל בדיוק של אלפית המילימטר, תמיד אותו דבר. כשאוולין אומרת "היא אחותי" ואחר-כך "היא בתי", הצופים צוחקים, וככל שהיא חוזרת על זה ומחליפה, לקצב סטירותיו של גיטיס, את תשובתה מ"בתי" ל"אחותי" וחוזר חלילה, הצופים כבר שואגים, שלא לומר - מתגלגלים מצחוק. אבל אז, כשהיא אומרת "היא האחות והבת שלי" זה לוקח כמה שניות, ופתאום, אחרי שהצופים מעכלים ומבינים את משמעות התשובה, הם משתתקים באחת ודממה של הלם אוחזת את האולם. לא לגמרי, כי תמיד, אבל תמיד, יש כמה, מעטים, שעדיין לא מבינים, ופה ושם צוחקים, אבל אז זאת שיושבת לידם מסבירה להם במה העניין, וגם הם מצטרפים לדממה המוחלטת. זה היה ככה, תמיד, בכל מקום, בפני כל קהל, ובכל עת.

חאן יורד עכשיו במדרגות לראות מה קרה. אוולין מבקשת שישמור על הבחורה שלא תרד למטה. מתוך בכייה היא אומרת לג'ייק, "אתה מבין, או שזה קשה מדי בשבילך?". ג'ייק בהלם, המום לגמרי. בדיוק כמו הצופים. ואוולין ממשיכה ומספרת, "ברחתי. למקסיקו. הוליס בא וטיפל בי. לא יכולתי לראות אותה. היית בת 15. רציתי, אבל לא יכולתי. עכשיו

אני רוצה להיות איתה. אני רוצה לטפל בה". "לאן תקחי אותה עכשיו?" "בחזרה למקסיקו". גיטיס אומר לה לנסוע עם בתה לביתו של חאן, כדי לחמוק מידי של אסקובר, שעוד מעט יבוא לאסור אותה, ולחכות לו שם. וכשהיא קמה ללכת היא אומרת שהמשקפיים לא שייכות להוליס. כי הם דו-מוקדיים, ושל הוליס לא היו כאלה.

אז עכשיו גיטיס, ואנחנו הצופים, מבינים שבפנינו עומד סיפור נורא של אונס וגילוי עריות, ושלא רק שאוולין היא לא הרוצחת, אלא היא הקורבן. יתרה מזאת. מתברר לנו שבסרט הזה יש שתי עלילות, מזימת הטיית המים וסיפור גילוי העריות, שקשורות זו בזו בעובדה שבשתיהן נוח קרוס, אביה של אוולין, הוא האנטגוניסט, או בשפתנו "האיש הרע".

אוולין יורדת במדרגות עם בתה, מציגה אותה בפני ג'ייק, וכמובן בפנינו הצופים. אלא שעכשיו, כשאנחנו יודעים עליה דברים אחרים ממה שחשבנו עליה קודם, היא נראית לנו אחרת משנראתה לנו קודם. היא כבר לא הבחורה קלת-הדעת שהיה לה רומן עם הוליס, כי אם נערה צעירה, תמה וזכה, תוצר, קורבן, של גילוי עריות נורא. כמובן שהעובדה שהיא נראית לנו עכשיו אחרת מאשר קודם, היא לא רק תוצאה של תהליך שהתרחש במוחנו, אלא גם תוצאה של שינוי בהופעתה החיצונית שעשו בה יוצרי הסרט, אבל העובדה, שאולי היא פה שילוב של תחבולה ויזואלית עם תפיסתנו הקוגניטיבית, שאנחנו רואים בני אדם באופן שונה כשאנחנו יודעים או מבינים עליהן דברים שונים, בדוקה ונכונה.

גיטיס, שנשאר בבית, מביט דרך החלון, באוולין, קתרין וחאן הנוסעים משם. הוא מצלצל למשרדו, אומר לעוזריו לפגוש אותו בעוד שעתיים בביתו של חאן בכתובת שאוולין נתנה. "אלוהים", מגיב וולש, "זה בצ'יינטאון, לא?". "אני יודע איפה זה", מגיב גיטיס, "תבואו לשם". הסרט מוליך אותנו אפוא לסופו בצ'יינטאון. עכשיו ג'ייק פותח את הדלת ומזמין את אסקובר להיכנס. "מסתבר ששנינו איחרנו", הוא אומר לו, "היא הסתלקה". "ואתה בטח לא יודע לאן", אומר אסקובר. "אני דווקא יודע", משיב גיטיס, "זה בסן-פדרו. ארשום לך". "לא, לא", אומר אסקובר, שכבר מכיר את התעלולים של גיטיס, "אתה בא איתנו".

כשהם מגיעים למקום, שהוא אכן בסן-פדרו, רובע של מהגרים לטיניים ולא סינים, המפקח רוצה לצאת לתפוס את אוולין. אבל ג'ייק אומר לו "לו, בבקשה, תעשה לי טובה. אני רוצה להביא אותה בעצמי. אני רוצה רגע לבד איתה. זה יהיה חשוב לה, וגם לי". הוא מצל כאן את מה שאסקובר יודע עליו מהמקרה שכבר קרה לו פעם, בצ'יינטאון. ואסקובר אכן נופל בפח, ואומר לו "אתה לא לומד אף פעם, אה?", וג'ייק אומר במין ביישנות מלאת אשמה מזוייפת, "כנראה שלא". אסקובר מסכים, "אבל שלוש דקות, רק שלוש דקות".

גיטיס מצלצל בדלת. פותחת אישה עם פנס בעין. המשפחה באמצע ארוחה. מהשולחן מתרומם קרלי, האיש מתחילת הסרט, זה שגיטיס צילם את אשתו בוגדת בו. בתוך כך אנחנו גם מבינים כיצד הוא "פתר" את הבעיה עם אשתו. הוא היכה אותה והם ממשיכים. הוא מזמין את גיטיס להצטרף לארוחה. אבל לג'ייק אין זמן. הוא מבקש מקרלי שיסיע אותו עכשיו, דחוף, לאיזה מקום. הם יוצאים מהכניסה האחורית אל הטנדר של קרלי. קרלי נוהג וגיטיס לידו מתכופף, מתחבא. הם חולפים על פני המכונית של אסקובר, כשגיטיס מציץ לאחור ורואה שרק עכשיו הוא יוצא לכיוון הבית. "כמה אתה חייב לי?", הוא שואל את קרלי, שעדיין אין לו כסף לשלם. "תשכח מזה, מה דעתך שתשלם לי על ידי כך שתיקח שתי נוסעות לאנסנאדה, אבל הערב", הוא מציע. קרלי מהסס. "אני אוסיף לך עוד 75 דולר", אומר לו גיטיס, "אולי אפילו 100". "כולל מה שאני חייב?", שואל קרלי. גיטיס מסכים. הם אוספים את המזוודות מהבית של אוולין, ג'ייק מוסר לו את הכתובת בצ'יינטאון, ואומר "חכה לי שם עד שמונה וחצי. אם אני לא בא, קח אותם לספינה שלך".

והנה מתממש כך, אחרי קרוב לשעתיים של סרט, תשלום החוב, תרתי משמע, הכספי והתסריטאי, מתחילתו.

גיטיס בבית משפחת מאלריי, מצלצל לנוח קרוס, אומר לו "מצאתי את הבחורה. אני בבית של בתך. תגיע לפה". קרוס מגיע, עם מקל ההליכה שלו. "איפה הבחורה?", הוא שואל. "עם אימא שלה", אומר גיטיס, ומוסיף, "אני רוצה להראות לך משהו". הוא מגיש לקרוס לקריאה את גזיר מדור-הפטירות בעיתון. קרוס מוציא משקפיים ומרכיב אותן כדי לקרוא. "מה זה אומר?", קרוס שואל. "שהרגת את הוליס מאלריי, כאן, בבריכה, הטבעת אותו. והשארת שם את זה", הוא מראה לו את המשקפיים שמצא. קרוס לא מכחיש, מספיד את הוליס, וגם מסביר לג'ייק כמה מיליונים הוא יעשה מקנונית הטיית המים והקרקעות. "איפה הבחורה?", הוא שואל לבסוף. ומשגיטיס אינו עונה הוא פונה ואומר "קלוד, קח ממנו את המשקפיים בבקשה". וקלוד מאלהוויל, שעד עכשיו לא ראינו בתמונה, תוקע אקדח באוזנו של גיטיס ולוקח ממנו את המשקפיים, וכך מאבד גיטיס את ההוכחה היחידה שהייתה לו נגד קרוס בעניין הזה. בעימות האחרון בעלילת מזימת הטיית המים בין הפרוטגוניסט, ג'יי ג'יי גיטיס, לבין האנטגוניסט נוח קרוס, ניצח האנטגוניסט קרוס. "ועכשיו קח אותנו לבחורה", פוקד עליו קרוס. וכל הדרכים מובילות לסוף בצ'יינטאון.

הם מגיעים לצ'יינטאון. כבר לילה. אנחנו רואים את המכונית של אוולין. ג'ייק עוצר. העוזרים שלו מחכים לו שם. הוא יוצא לקראתם, קרוס וקלוד איתו. אבל אז עוזריו מראים לו בידיהם ששניהם אזוקים. מאחוריהם מופיע אסקובר, אומר לו "אתה במאסר, ג'ייק", ועוזריו אזוקים את גיטיס. גיטיס מנסה להסביר לו מיהו נוח קרוס ומה הוא עשה. אבל אסקובר לא מקשיב לו. הוא מורה ללואי' לכבול את ג'ייק לגלגל המכונית. וכך הוא עושה. נוח קרוס רואה עכשיו בזווית עינו את בתו קתרין - שבעצם כל הזמן הזה, מתחילה הסרט, הוא עושה כל מאמץ כדי למצוא אותה ולקחת, לנכס אותה לעצמו - הולכת על המדרכה ממול ואחריה האן עם מזוודה. הוא קורא לעברה "קתרין, קתרין". היא עוצרת. הוא ניגש אליה ואומר לה, "אני סבא שלך". עכשיו גם אוולין מגיעה לשם. קתרין נכנסת למכוניתה. אבל קרוס מנסה למנוע זאת ממנה. אוולין תופסת אותו וצועקת עליו "תעזוב אותה". אבל הוא בשלו. אוולין שולפת אקדח ומכוונת אותו לעבר אביה. קרוס נסוג כמה צעדים. גיטיס צועק לעברה, "אוולין, הניחי את האקדח. תני למשטרה לטפל בזה". אבל היא צועקת לעברו "המשטרה בכיס שלו", והולכת למכוניתה. קרוס מתקדם, מנסה לפתוח את דלת המכונית ולהוציא משם את קתרין. אוולין יורה לו בזרוע, נכנסת למכונית, מתניעה ונוסעת, בורחת משם עם בתה, מתרחקת. אסקובר שולף אקדח יורה באוויר ואחר-כך לכיוון המכונית, גיטיס מסיט את ידו, אבל אז מצטרף גם לואי' לירי. המכונית נעלמה בחשיכה. אבל אז נשמע קול הצופר צופר ללא הפסק. מזה, גם בגלל הרמז המטרים שבו היא הניחה ראשה על ההגה והפעילה את הצופר ואז הרימה את ראשה, ועכשיו הצופר ממשיך, אנחנו מבינים שהיא נפגעה קשה, מתה. כולם עומדים, בהלם. אחר כך הולכים, ואז רצים לכיוון המכונית הצופרת. עכשיו מצטרפות לצפירה גם צרחות הנערה שאמה מתה לנגד עיניה. הם מגיעים למכונית. הנערה צורחת. אוולין שכובה על ההגה. הם מרימים אותה. הצפירה נפסקת. הכדור חדר מאחורי ראשה ופילח את עינה. היא מתה. הנערה צורחת. אסקובר צועק להזעיק אמבולנס ולשחרר את כולם. קרוס מגיע מאחור עוטרף, מחבק את הנערה הצורחת, מכסה בידו על עיניה, שלא תראה את מראה אמה המתה, מושך אותה משם, לוקח אותה לעצמו. גם בעלילה הזאת, סיפור גילוי העריות, האנטגוניסט, אותו אנטגוניסט, נוח קרוס, ניצח ואילו הפרוטגוניסטית בסיפור הזה, בתו אוולין קרוס מאלריי, הפסידה ומתה.

העימות כאן הוא גם בין מה שקרוי "הצדק הטבעי", שעל-פיו אנחנו, הצופים בסרט, חשים שקטרין צריכה להיות בחזקת אמה, אוולין, לבין החוק והסדר האנושי, במובן זה שהם נקבעים ומנוהלים בידי אנשים שעושרם מקנה להם חזקה על העוצמה והשררה, ושהכול נהיה כדברם וכרצונם, כאן זהו כמובן נוח קרוס, שפשוט נוטל לעצמו את קטרין כרכושו.

גיטיס מביט בכל זה בהלם מוחלט. ממלמל "מעט ככל האפשר". אסקובר שואל אותו "מה אמרת?", אבל גיטיס, מוכה הלם וצער, אינו עונה. אסקובר פונה לעוזריו ואומר להם "תעשו לשותף שלכם טובה גדולה וקחו אותו הביתה", ואז צועק "קחו אותה הביתה. סלקו אותו מפה". והעוזרים תופסים את ג'ייק משני צידי ולוקחים אותו משם, וכשהוא עוצר ומסתובב להביט לאחור, הם אומרים לו "עזוב ג'ייק. זה צ'יינטאון".

והוא פונה והם לוקחים אותו משם. ומיד המסך, התמונה, מתמלאת באנשים, עוברים ושבים שבאים לראות מה קרה, וגיטיס מתרחק מהמצלמה, והמצלמה מתרחקת מגיטיס, ונשמע קולו של שוטר הצועק על הקהל, בסרט ובאולם הקולנוע, "קדימה, כולם להתפזר", והמצלמה מתרחקת עוד, ללונג-שוט, ומגיעים אמבולנסים מייללים, והרחוב מתרוקן ושוב עולה הרולר עם הקרדיטס. סוף.

ולמה זו טרגדיה?

בספרי "תסריטאות" כתבתי כדברים האלו:

בסופו של דבר, הסרטים כולם חוזרים ומספרים שוב ושוב אותו סיפור, עם אותו מוסר השכל החוזר על עצמו: החיים הם מאבק מתמיד במאורעות הנכפים עלינו, במכשולים הנקרים בדרכנו, באויבים הקמים עלינו. החיים הם מאבק קבוע - חוזר ומלמד אותנו המשל המתמיד של הקולנוע, החוזר על עצמו באין־ספור גרסאות - כשהניצחון בו, כלומר היכולת שלנו לחיות את חיינו כהבנתנו וכרצוננו, טמון ביכולת שלנו לשנות את גורלנו על־ידי השתנותנו שלנו.

אם נדע להשתנות - נצליח, אם לא נדע - ניכשל.

כישלון כזה מתרחש בטרגדיה, כאמור, שם קיימת מלכתחילה, עוד לפני התחלת מאורעות המחזה או הסרט, נבואה המבשרת את אשר יקרה לגיבור בעתיד, והגיבור - ככל שהוא מנסה להימלט מהגורל שנגזר עליו, בכל זאת פועל על פי הנבואה, ומביא על עצמו ועל הקרובים לו את האסון הצפוי.

אבל אם נביט בטרגדיה בעיניים מודרניות, שאינן מאמינות בנבואה ובגזירת גורל, נבחין

שהגורם מכשיל את הגיבור ומביא עליו את האסון הוא אי־כולתו לחרוג מדפוסי פעולה מקובעים, שהוטבעו בו בבית גידולו, בסביבת חינוכו ובנסיבות חייו, והם "הנבואה" או "גזירת הגורל" של פעם. מאחר שהוא אינו מסוגל להשתנות ולפעול אחרת, הוא אכן חוזר ופועל שוב ושוב, כאילו הייתה זו גזירה משמיים, באותם דפוסיים המביאים עליו אסונות או כישלונות חוזרים ונשנים.

"הנבואה" או "גזירת הגורל" בטרגדיות העתיקות נמסרת בסרט הזה לא על ידי אורקל ולא מפי נביא, כי אם על ידי המספר, ג'ייק גיטיס, שהוא גם הגיבור הטראגי של הסרט, שאינו מודע, עד שזה כבר מאוחר מדי, לסיפור הטראגי שהוא גיבורו ולגורל המר שהוא שב וגוזר על עצמו. בעברו, הרבה לפני שסיפור הסרט הזה, "צ'יינטאון", מתרחש, כבר קרה לו, לגיטיס, בעת ששרת כשוטר ברובע צ'יינטאון סיפור קשה, טראגי. הוא התאהב באישה, ולמרות כל העצות והאזהרות שנאמרו לו, ניסה לעזור לה כדי למנוע ממנה להיפגע, ודווקא כך הביא למותה. המקרה הטראגי הזה בעברו, שנתן לסרט את שמו, ושאנחנו נחשפים לו במהלך הסרט טיפין טיפין, חוזר על עצמו עכשיו, כלומר ג'ייק חוזר עליו עכשיו, בסרט, בדיוק כמעט מוחלט כפי שעשה וקרה לו אז, בצ'יינטאון. וגם הפעם - למרות הניסיון ולקח העבר שגיטיס כביכול מודע לו, ולמרות כל נורות האזהרה שנדלקות שוב ושוב שהנה הוא חוזר בדיוק על אותה טעות, ולמרות כל העצות והאזהרות שאומרים לו גם עכשיו, שחלקן הם ממש חזרות מילוליות מדוייקות על מה שאמרו לו אז - למרות כל אלו גיטיס חוזר ופועל ועושה בדיוק כפי שעשה אז. והתוצאה, כמובן, היא בדיוק כמו זו שקרתה אז. דווקא ניסיונו לעזור לאשה שהתאהב בה כדי למנוע ממנה להיפגע, הוא שמביא למותה ולאובדנה. הגיבור הטראגי בסרט הזה אינו לומד מניסיון העבר ואינו משתנה. לפיכך הוא נדון להיות אסור בדפוסי ההתנהגות המכשילים אותו ולשוב על אותן טעויות ולחזור ולהמיט על עצמו שוב ושוב כישלונות ואסונות. וכשהוא מבין, כפי שכאן קורה, בכל טרגדיה, את טעותו ממיטת-האסון החוזרת, וממלמל לעצמו "מעט ככל האפשר", זה כבר מאוחר מדי ולא ניתן להשיב את אוולין לחיים וכמובן לא להגשים את חלום חייה, לגדל בעצמה את בתה מאביה. כשאתה עושה אותו דבר, אמר את זה לפני אלברט איינשטיין, התוצאה היא אותו דבר.